

ONZE JONGEN

FERNANDO ARAMBURU

ONZE JONGEN

Vertaald uit het Spaans
door Hendrik Hutter

Wereldbibliotheek

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *El niño*. Tusquets Editores, S.A., Barcelona

© 2024 Fernando Aramburu

© 2025 Nederlandse vertaling Hendrik Hutter / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van
(delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Nico Richter

Omslagbeeld © Mohamad Itani / Trevillion Images

Foto auteur © Iván Giménez / Tusquets Editores 2017

NUR 302

ISBN 9789028454224

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

Woord vooraf van de auteur

De lezers van dit boek zullen een tiental passages tegenkomen waarin de roman, als ik het goed heb begrepen, zichzelf van commentaar wenst te voorzien. Degene die zich daar uitdrukt in de eerste persoon, is de tekst zelf, naar eigen zeggen in het besef een verzameling woorden te zijn waarmee een verhaal wordt verteld. Bij tijd en wijle maakt hij zelfs aanmerkingen op de schrijver, iets wat voor ondergetekende niet direct prettig is wanneer het in het openbaar wordt gedaan.

In eerste instantie vond ik het bemoeizuchtige interventies en, kwalijker nog, overbodige toevoegingen die de narratieve continuïteit verstoren en daarmee ondermijnen. Dat oordeel heb ik later herzien.

Ik realiseer me dat deze kunstgreep een zeker risico met zich meebrengt. En dan bedoel ik het voor de hand liggende risico om ergernis te wekken, met name bij romanliefhebbers die een hekel hebben aan onderbrekingen in het verhaal.

Ik had zelf de neiging die tien passages te tolereren omdat ze zo kort zijn, maar het was voor mij ook heel eenvoudig geweest ze gewoon te schrappen. Wat erin gezegd wordt, lijkt me echter niet onbelangrijk, dus de eventuele irritatie van sommige lezers neem ik op de koop toe. Ze werpen licht op bepaalde bijzonderheden die de verteller over het hoofd ziet, maar die volgens mij toch relevant zijn voor de personages en

hun omstandigheden. Bovendien zorgen ze voor reflexieve adempauzes in een verhaal dat vaak heel heftig is.

Op een gegeven moment heb ik de roman gelezen zonder de passages die aanleiding geven tot dit woord vooraf, en toen merkte ik dat bepaalde delen van het verhaal onvolledig waren. Een ernstige tekortkoming. Maar om het de lezers makkelijk te maken die er anders over denken en de tien intermezzo's wél willen overslaan, zijn ze cursief gedrukt.

Hannover, november 2023

Nicasio gaat elke donderdag naar het kerkhof. Waarom donderdag? Wat maakt het uit? Het had net zo goed een andere dag kunnen zijn. Er moet wel iets heel ergs gebeuren wil hij afzien van die gewoonte. Het doet er niet toe of het zomer of winter is, of het regent of hard waait, of hij zich niet lekker voelt of weer eens last heeft van spit. Soms neemt hij zijn paraplu mee, ook al is er geen wolkje aan de hemel, want die gebruikt hij als wandelstok, en dan gaat-ie stapje voor stapje op weg naar de begraafplaats, zachtjes in zichzelf prattend en met de bedaarde tred en moeizame ademhaling van een man die over twee jaar zeventig wordt.

Hij houdt van vogels. Als hij er een ziet, op een tak of dak of in de lucht, blijft hij staan om te kijken wat voor soort het is en dan spreekt hij de naam uit. Die momenten gebruikt hij ook om even uit te rusten, en zodra hij na de korte observatie tevreden is, loopt hij weer verder, tot de volgende vogel.

Om eerlijk te zijn hangt het wel af van de dag, want soms gaat hij volledig op in zijn eigen gedachten en gebabbel en heeft hij totaal geen oog voor wat er om hem heen gebeurt.

Af en toe (zij het steeds minder vaak, en waarom ook?) stopt er een dorpsgenoot naast de oude man om hem met de beste bedoelingen te vragen of hij een stukje mee wil rijden naar het kerkhof of, op de terugweg, naar zijn eigen buurt, maar een dergelijk aanbod aanvaardt hij zelden, want hij heeft behoefte

aan eenzaamheid, heel veel eenzaamheid. Vervelende lastposten! Zien jullie niet dat ik alleen wil zijn?

Hij verkiest de vogels boven de mensen. Dat zegt hij ook regelmatig tegen zichzelf.

Het komt weleens voor dat Nicasio op andere dagen dan donderdag naar de begraafplaats gaat om zijn kleinzoon gezelschap te houden, soms zelfs op zondag. Dat besluit hij doorgaans van het ene op het andere moment. Hij zit in zijn leunstoel te luisteren naar de radio (of zo), verveeld en slaperig, en dan krijgt hij opeens een aanval van nostalgie en zegt: Ik ga op bezoek bij Nuco, want dat is de koosnaam die verwanten en kennissen vanaf zijn geboorte voor het kind gebruikten. Mariaje: Maar vandaag is het geen donderdag. En Nicasio antwoordt dat hij daar gewoon zin in heeft en dat hij de enige is die het echt kan begrijpen.

Als hij kon, als het mocht, zou hij bij de muur op de begraafplaats in een tent gaan zitten en zich wekenlang niet meer laten zien in Ortuella. Hij zou wortels en wilde vruchten eten en regenwater en dauwdruppels drinken. In de burgeroorlog en daarna, tijdens de hongersnood, had hij wel erger meegemaakt. En weken zouden maanden worden, jaren, zolang hij nog te leven heeft. Hij ziet het al helemaal voor zich. Maar het probleem is dat zijn dochter zich daar fel tegen zou verzetten, en hij wil haar niet tegen zich in het harnas jagen. Die meid doet zoveel voor hem!

Een paar seconden later verdwijnt het luchtvaartuig in een wolke boven de toppen van het Trianomassief. Waar zou het heen gaan? In het groepje dat ernaar kijkt wordt gezegd dat er vijftig kinderen in dat vliegtuig zitten, met een juf achter de knuppel en een meester als copiloot, en dat de kokkin van de school als stewardess heen en weer loopt over het gangpad tussen de stoelen. Ze zorgt voor de kinderen, aait ze over hun bol, zingt liedjes uit haar eigen jeugd. Maar ze zijn allemaal dood. Daarom zitten ze zo stil en daarom staren ze uitdrukingsloos voor zich uit zonder met hun ogen te knipperen. Nicasio windt zich op over de opmerkingen van zijn dorpsgenoten. Hij vindt ze gevoelloos, oppervlakkig, uitingen van mensen die niet half zoveel geleden hebben als hij. Zijn bloed begint te koken, maar hij wil geen ruzie maken en gaat daarom naar huis. Sputterend loopt hij naar boven in het trappenhuis, en zodra hij de deur achter zich heeft dichtgetrokken, begint hij harder te praten en drinkt hij twee glazen van de wijn uit een oude mandfles die hij onder de gootsteen bewaart. Wanneer Mariaje bij hem op bezoek komt, stuift hij meteen op zijn dochter af om haar bij de schouders te pakken en herhaaldelijk en nadrukkelijk te ontkennen dat zijn kleinzoon in dat vliegtuig zat. Hij heeft negenenvierzig kindergezichten geteld, ze een voor een bekeken en de passagierslijst tweemaal aandachtig doorgenomen, maar geen enkel bewijs gevonden dat Nuco

zich in dat vervloekte toestel bevond. En hij voegt eraan toe: Ach meisje, luister toch niet naar al die praatjes van de mensen. Er wonen een heleboel leugenaars in dit dorp en een heleboel klets-kousen. Nuco heeft nooit een enkele reis gemaakt. En als iemand dat zeker weet, ben ik het wel. Het wordt al laat, zegt zijn dochter met gebogen hoofd, alsof ze de neuzen van haar schoenen bestudeert. Laat? Maar de middag is net begonnen en we hebben nog niet eens gegeten. Geloof me, vader, voor jou is dit geen goed moment van de dag om wakker te blijven. Zul je je oren sluiten voor de verzinsels van die mensen? Dat zal ik proberen, maar ik kan niks beloven.

O ver José Miguel, hij ruste in vrede, kan ik u alleen maar positieve dingen vertellen, en niet omdat ik hem wil idealiseren, want mijn echtgenoot was, met alle respect, niet echt een idealiseerbare man. Ik neem aan dat het voor het boek dat u voor ogen heeft honderdmaal interessanter zou zijn om te schrijven over een bullebak, een moordenaar of een bankovervaller, over iemand dus wiens wandaden nieuwsgierigheid wekken en aanleiding geven tot een hele hoop spannende scènes of hoe u het ook wilt noemen.

Geloof me als ik zeg dat ik niet de typische weduwe ben die door een roze bril naar het verleden kijkt, die huwelijksperikelen ontkent of diep in zichzelf wegstopt in de hoop ze te vergeten. Ik heb niks te vergeten. Niemand zal ook maar een grammetje rancune in mij vinden, geen greintje bitterheid ten aanzien van ons gezamenlijk leven. Gaat u anders naar Baracaldo en vraagt u het mijn vriendin Garbiñe.

Na al die jaren stel ik vast dat ik minder ongelukkig was dan ik ooit ben gaan denken, tenzij mijn neuronen niet goed meer werken en ik veel dingen ben vergeten en ze daarom niet allemaal op een rijtje heb. Alles is mogelijk. Mijn leven ging van de ene op de andere dag kapot door de welbekende gebeurtenis en door andere gebeurtenissen die u misschien niet echt interesseren. Maar ik ben niet kapot. Ik sta nog steeds overeind en geniet in alle rust en goede gezondheid van mijn

pensioen, en dat zeg ik heus niet om de harde of dappere vrouw uit te hangen. Zelfs op mijn moeilijkste momenten wist ik te vermijden dat ik ten prooi viel aan een depressie, en dat kwam door de genegenheid die mijn arme en emotioneel onhandige man me probeerde te tonen en door mijn vader, omdat hij dat nou eenmaal was en omdat hij mij nodig had, zodat ik vaak mijn eigen verdriet vergat of telkens weer uitstelde, en tevens door de troost die het geloof me enige tijd en bij vlagen bood, al weet ik niet precies in welke mate.

Al met al heeft hij geluk gehad met het graf dat hem is toebedeeld. Mariaje haast zich haar vader te corrigeren. Je bedoelt dat jij degene bent die geluk heeft gehad. En omdat Nicasio niet een-twee-drie een goed antwoord kan vinden, geeft hij zijn dochter maar gelijk.

Het geval wil dat Nuco een nis heeft gekregen op de derde rij vanaf de grond, naast een van de overlopen van de trap. Daardoor bevindt de grafsteen zich voor Nicasio op ooghoogte en kan hij met zijn kleinzoon praten zoals hij met iemand van dezelfde lengte zou doen, zonder naar beneden of naar boven te hoeven kijken. Het was erger geweest als ze hem een rij hoger hadden gelegd. Wat had hij dan moeten doen? Elke donderdag het keukentrapje van huis meenemen om van dichtbij de dingen te kunnen zeggen die Nicasio hem doorgaans toefluistert?

Je ziet wel zwarte stenen, maar de meeste zijn wit. Ook die van Nuco. Onder de voor- en achternaam kun je de sterfdatum lezen (23 oktober 1980) en de leeftijd: 6 jaar. Dat was hij net geworden. Het opschrift is aangevuld met de belofte van eeuwige herinnering van zijn familieleden.

De steen wordt beschermd door een glazen deurtje. Het zit op slot. Nicosia neemt aan dat Mariaje de sleutel heeft. Elke keer dat hij erheen gaat, maakt hij het ruitje schoon. Een maand na de begrafenis was hij al een keer kwaad geworden

op zijn dochter toen zij het gedrag van haar vader nog niet begreep. Ik bezoek geen graf. Ik bezoek Nuco, en dat is niet hetzelfde.

In de nauwe ruimte tussen de steen en het glas staat een vaasje met plastic bloemen en daarnaast een gipsen beeldje van het Heilig Hart. Bij de andere graven zie je vergelijkbare voorwerpen en dat zorgt voor een harmonieus geheel. Naast het beeldje van Nuco ligt een dode bromvlieg met zijn pootjes omhoog. Het is een mysterie hoe die daar terecht is gekomen. Nicasio houdt niet van de bloemen in de nis van zijn kleinzoon. Hij weet niet wie ze daar heeft neergezet. Zijn dochter? Misschien was het een initiatief van de gemeente om het columbarium wat minder naargeestig te maken. Uit respect en omdat ze Nuco wellicht gezelschap houden vraagt hij niet of ze weg mogen. Nicasio houdt ook niet van de boeketten die aan de buitenkant van de nissen hangen. Het lijkt wel een bloemenwinkel, foetert hij. Hij bewasemt zoals gewoonlijk het glas, wrijft het schoon met zijn zakdoek, houdt zijn mond bij de nis en zegt: Ik haal je hieruit, Nuco. Ik weet niet wanneer, maar ik haal je hieruit. Maak je geen zorgen.

Op de weg terug naar het dorp blijft hij even staan om naar een groepje van een stuk of zes vogels te kijken die met hoge snelheid in de richting van de heuvels vliegen. Spreeuwen, zegt hij. Zodra ze uit het zicht zijn verdwenen, loopt hij weer verder. Niet vergeten om Mariaje de sleutel te vragen. Dan kan ik die bromvlieg weghalen.

Om terug te komen op mijn man: hij had echt een fijn karakter. Hij hielp anderen graag en bekommerde zich om zijn familie. Hij was net zo volgzaam als hij groot was. Voor de grap zei ik een keer tegen hem: Jij bent geboren om te gehoorzamen, hè? En toen moest hij lachen. Maar misschien snapte hij het gewoon niet.

Begrijp me niet verkeerd. Ik wil alleen maar zeggen dat het een goede en rustige man was, geen domme man.

José Miguel werkte als arbeider in de fabriek van Nervacero in Portugalete. Aan het eind was hij bang om zijn baan te verliezen, want het bedrijf had zwaar te lijden onder de crisis, en vanuit het kantoor lekte iemand het bericht, via wie weet wat voor kanalen, dat er mensen zouden worden ontslagen. Op een gegeven moment vertelde hij 's avonds in bed dat hij er nachtmerries van kreeg. Het was voor hem van essentieel belang om Nuco en mij te kunnen onderhouden. Hij droeg zijn hele salaris aan me over om het te beheren. En ik gaf hem dan een bescheiden gedeelte van zijn eigen geld voor eventuele uitgaven. Heb je meer nodig? Dat had hij nooit. Voor hem waren de paar centen in zijn broekzak meer dan voldoende. Hij hield niet van de kroeg of voetbal of de natuur of wielrennen. In feite hield hij van geen enkele activiteit waar de mannen in deze contreien zo gek op zijn. Vissen op zee, in het weekend met zijn vrienden, was zijn enige liefhebberij, die ik uiteraard respecteerde.

Vaak kwam hij zo moe thuis van de fabriek dat hij op de bank in slaap viel terwijl ik tegen hem zat te praten. En dan voelde ik zowel affectie als medelijden. Toen we net getrouwd waren, had hij een keer een diepe snee opgelopen in zijn hand. Later hoorden we van de dokter dat hij die bijna kwijt was geraakt. Maar gelukkig brachten ze hem op tijd naar het ziekenhuis, waar ze de hand wisten te redden, al hield hij er wel een onwillige vinger en een lelijk litteken aan over.

Het was een superlieve vader, een lange en stevige kerel die uiterst behoedzaam met zijn kroost omging, alsof hij bang was iets kapot te maken. Hij tilde Nuco altijd heel voorzichtig op, met die kolenschoppen van hem, die zo hard en eeltig waren dat ze van steen leken. En ik werd elke keer weer warm vanbinnen wanneer hij ons kind teruglegde in de wieg alsof het een breekbare porseleinen pop was en hem dan nog een kus op zijn wang of voorhoofdje gaf waar echt een enorme tederheid uit sprak en niet zo'n vluchtig zoentje van je zoekt het verder maar uit.

Er waren knappere mannen in het dorp die beter uit hun woorden konden komen, maar ik ben blij dat ik naar mijn vader heb geluisterd. Toen ik in de puberteit kwam, zei hij tegen mij: Meid, zoek een goeie vent. Het maakt niet uit of hij dik of kaal is of een grote neus heeft, want het gaat om respect en genegenheid. Het was mijn idee om te trouwen. Op het gebied van de liefde nam mijn man geen enkel initiatief. Hij schaamde zich snel en praten ging hem niet gemakkelijk af, weet u wel. Maar hij was de eerste en laatste vriend die ik had.

Zonder het te beseffen bezorgde hij me veel genot met zijn ruwe handen. Wanneer we intiem waren, begon hij me overal aan te raken. Hij vond het geweldig om me te betasten! Knijpen, voelen en strelen, maar langzaam, hè, nooit wild, met

handpalmen en dikke vingers die met schuurpapier leken te zijn bedekt. In het begin deed ik net of ik tegenstribbelde, alleen maar om die heerlijke gewaarwordingen zo lang mogelijk te rekken. Dat heb ik nooit tegen hem gezegd, en nu heb ik daar spijt van.

Mariaje heeft een levendige herinnering aan de ochtend van 23 oktober. Het deel van haar hersenen waar de beelden van die dag zijn opgeslagen zou ze het liefst hebben uitgegumd, want ze vindt ze na al die tijd nog steeds afschuwelijk, maar zoals we weten, voegt ze eraan toe, kunnen we ons geheugen niet zomaar veranderen. Meteen daarna spreekt ze zichzelf echter tegen door te stellen dat het niet juist zou zijn om Nuco volledig te vergeten. Ze wil haar herinneringen dus wel en niet kwijt, en eigenlijk is ze blij dat ze er geen directe controle over heeft. Al was het in al die jaren een van haar grootste uitdagingen om met ze te leren leven.

Op de betreffende dag deed hij een beetje eigenaardig. Zijn moeder nuanceert: Misschien vind ik zijn gedrag achteraf eigenaardig omdat ik weet wat er iets voor twaalfen ging gebeuren. Het geval wil dat Nuco met moeite opstond, terwijl hij doorgaans als een kat uit bed sprong wanneer zijn moeder de kamer betrad om hem wakker te maken. Wat is er? Ben je nog slaperig? Het aankleden duurde langer dan normaal. Zijn ontbijt wilde er niet goed in. Mariaje voelde aan zijn voorhoofd, maar hij leek geen koorts te hebben. Hij was stil en traag en had geen zin om naar school te gaan, iets wat bij hem niet vaak voorkwam, want gewoonlijk vond hij het hartstikke leuk daar. Hij stak zijn genegenheid voor de juf niet onder stoelen of banken en leek haar bijna te vereren, en hij zat in de klas met

een grote groep vrienden uit de wijk Otxartaga, waar hij woonde.

Nicasio was ervan overtuigd dat zijn kleinzoon over een soort voorspellende intelligentie beschikte. Niet dat hij het in de nacht voor de explosie had gezien of gedroomd of zo. Maar hij moet een vermoeden hebben gekregen en was misschien op grond van onverklaarbare aanwijzingen tot een bepaalde conclusie gekomen, of hij had in zijn slaap een stem gehoord die hem in het oor fluisterde: Niet opstaan, Nuco. Haal het niet in je hoofd om naar school te gaan. Wee je gebeente als je toch gaat.

Mariaje dacht eerder aan de mogelijkheid dat hij de dag daarvoor ruzie had gemaakt met een klasgenootje. Maar dat valt moeilijk te zeggen, want het was een introvert kind dat niet snel zijn hart uitstortte. Hij zat in de eerste klas en was leergierig, maar tegelijk zo gevoelig, om niet te zeggen kwetsbaar, dat zijn enthousiasme bij de minste of geringste tegenslag verflauwde. Dat was een karaktertrek die hij volgens Mariaje deelde met José Miguel. Als ze iets vervelend vonden, gingen ze niet protesteren of dwarsliggen, maar hulden ze zich in een koppig stilzwijgen en kropten ze hun kwaadheid en ongenoe-gen simpelweg op.

Heb je ergens pijn? Weet ik niet. Heb je op je kop gekregen van de juf? Hij schudde slechts het hoofd. Ben je geslagen door iemand uit de klas? Hij schudde andermaal van nee. Heeft iemand iets gemeens gezegd? Weer een ontkenning.

Hij zat aan de keukentafel met zijn beker chocolademelk en zei alleen ja toen zijn moeder voorstelde, met het idee hem op te beuren, om opa te bellen en te vragen of hij met hem naar school wilde lopen. Nuco ging overal heen met zijn grootvader. Ook met José Miguel, maar die was op dat moment al aan het

werk in de fabriek. Hij gaf evenwel de voorkeur aan het gezelschap van Nicasio. Opa was de beste en de leukste. Bij hem waren pret en plezier gegarandeerd. Ongeveer een week daarvoor had Nicasio hem iets heel spannends beloofd. Wanneer hij wat groter was, zou hij hem lid maken van de supportersvereniging van Athletic de Bilbao, dan konden ze samen in hun rood-witte shirt naar San Mamés. Nicasio, een gepensioneerd weduwnaar die twee straten van zijn dochter woonde, was altijd bereid om met Nuco te spelen of te wandelen. Dus toen Mariaje belde, ging hij meteen op weg om zijn kleinzoon op te halen. Maar hoe vaak en met hoeveel bitterheid heeft hij later niet gezegd dat hij het zichzelf nooit zou vergeven dat hij hem die ochtend naar school had gebracht!